

Taksim'deki Son Tören

Çağımızdan çok uzakta gibi algılansa da, barok kent inşa etme biçimi birçok meydan ve kentsel alana kimliğini vermiş ve etkilemiştir. Modernizmle çok yan yana gelmeseler de, barok ve modernizm kent planlamasında iç içe geçmiştir. Bu iç içe geçmişliğin bariz olarak ortaya çıktığı en önemli an, iktidar mekanizmalarının kente dokunduğu ya da kenti sıfırdan kurduğu durumdur. Bilinçsiz bir şekilde söylendiği su götürmez olsa da başbakanın A.K.M. yerine barok bir opera önermesi de tuhaf bir rastlantıdır.

Taksim Cumhuriyet'in modern kent planı hamlesi olarak inşa edilse de, iyi okunduğunda yeni iktidarın kentsel, törensel alanını kurduğu Türkiye'nin nadir barok kent parçalarından biridir. 19. yüzyılın tarihi aksı (İstiklal caddesi) ve Cumhuriyet'in İstanbul'unun şekilleneceği Cumhuriyet Bulvarı'nın ortasında bir meydan, bir çekim noktası, bir tören alanı.

Başka bir açıdan bakıldığında Taksim Haydar Karabey'in tanımladığı gibi de rahatça okunabilir. " Bugün hala Pera olarak tanımlayabileceğimiz Karaköy - Galata - Beyoğlu ve Taksim üçgeni kadim İstanbul'dan, sur içinden çok daha yoğun, daha karmaşık, daha çok katmanlı, daha çok kültürlü, daha çok işlevli bir alandır. " ¹ Her açıdan palimpsest bir kentsel mekan, Taksim.

İşte tam da bu noktada Taksim meydanı geçmişin (İstiklal caddesi) ve geleceğin (Cumhuriyet Bulvarı) ortasında olduğu gibi, bu iki tanımın tam ortasında fikirsel bir çatışma çıkmaktadır. Bu çatışma öyledir ki hem bugün anladığımız Taksim'i oluşturmuş hem de yaklaşık yüz yıl önce inşa edilen Taksim'i yok etmiştir. Ne yazık ki Orhan Pamuk'un tariflediği gibi bir uzlaşma olmamıştır. "Birçoklarının sandığı gibi eski yeniye dönüştürülemez bir şey değildi: insan gelip geçici heyecanlara kapılmayacak kadar sakin ruhlu ve becerikli olursa, eskiyi biraz kıvrıp bükerek yeniye çevirebilir, birçoklarının yeni baştan yapmaya çalıştığı şeyi, küçük ama zeki uzlaşmalarla zamana uydurulan eskinin içinden çıkarabilirdi."²

İşte bu düşünsel mücadele halinin vücut bulmuş şekli gezi parkı olaylarıdır. İktidarların kentleri yıktığı ve yarattığı, bu kent yaratımıyla birlikte toplumu şekillendirmeye çalıştığı çağların sonunun geldiğinin, iktidarın toplumsal ilişkiler içerisindeki tekillikleri olan insanların karşısında mutlaka tükeneceğinin bir habercisidir. Bu olayları anlaşılması ve tariflenebilmesi, gelecek adına bir çok sorunun cevabını içinde barındırmaktadır. Sorulardan bir tanesi de çalışma alanımız olan mimarlık ve plancılık disiplinlerinin, yeni ve bir anda ortaya çıkan (yaklaşık 20 yıllık bir süreç) bu toplumsal hareket ve bu hareketin çok önemli bir parçası olan sanal mekan kavramlarıyla nasıl çarpışacağıdır.

¹ Karabey, Haydar, 2013, Taksim'de Tarihsellik ve Mekan, Boyut Yayıncılık, İstanbul, ss. 86-92.

² Pamuk, Orhan, 2013, Cevdet Bey ve Oğulları, YKY Yayıncılık, İstanbul, ss. 234.

Peki nedir gezi de olan? Bunu tarifleyebilmek oldukça zor olmakla birlikte, sorunun cevabını iktidar ve birey ilişkileri içinde aramak gerekmektedir.

" Biyo-politik deyince, nüfus olarak ortaya çıkan canlılar topluluğuna özgü fenomenlerin (sağlık, sağlık koruma, doğum, uzun yaşam, ırklar) hükümet uygulamalarının karşısına çıkardığı sorunların nasıl akılsallaştırılmaya çalışıldığını (XVIII. yüzyıldan başlayarak) anlıyorum."³ Foucault'un söylemini biraz açarsak, her bir bireyin kendine has ve özgü durumları dışarıdan gelen çerçeveyi kabul etmede eleştirel bir bakışa neden olacağı ve öznelerin ortak uzay ve zaman anlayışını, yersiz ve zamansız kılacağından ötürü iktidar için kontrol edilemez olur. Bu tekilsellikler hayali bir doğru kavramı üzerinden evrensel sayılan bir duruma indirgenir ve kutsanırsa, iktidar için toplum çok daha kolay kontrol edilebilir ve disipline edilebilir bir hal alır. Bu durum hala geçerliliğini korumaktadır. Bu tekilselliklerden birini kabul edip, diğerlerini yok sayma durumu iktidar için ötekileştirilenleri insan gibi görmeme durumu oluşturur ve bu sebeple iktidar bu insanların bedeni üzerinde hak talep eder ya da kolayca şiddete başvurabilir.

İktidar bu kapsamdan gezi olaylarında karşısına çıkan, namaz kılanları insan zinciriyle koruyan LGBT üyeleri fotoğrafını anlamak istememektedir. Bu yüzden ki gezi parkı eylemcilerini iktidar tanımlayacak bir söz bulamamış, çapulcudan ayyaşa, marjinalden ateiste birçok kavram kullanmıştır. Bunun tek amacı eylemcileri tek bir kampta toplayarak, karşılıklarına başka bir kamp çıkarma çabası olsa da bu çırpınış biçimindedir. Çünkü gezi yapısı gereği bu paradigmanın bugün veya yarın mutlaka yıkılacağına kanıtıdır. Agamben *Gelmekte Olan Ortaklık* kitabında bunu şöyle açıklıyor; " Gelmekte olan siyasetin yeni gerçeği, bu siyasetin artık devletin denetimi ya da ele geçirilmesi için bir mücadele olmayacağı ancak devlet ve devlet olmayan (insanlık) arasında bir mücadele olacaktır, herhangi tekillikler ve devlet organizasyonu arasında üstesinden gelinemeyecek bir ayrışma olacaktır."⁴ Bununla birlikte eylemcilerin kendilerini tanımlama biçimleri de bu durumu ispatlar niteliktedir, "Biz, Halkız." , aslında bu tam da bir toplumun içinde herhangi olmakla eş anlamlı bir tarihtir. Gezi parkı direnişi bu açıdan Agamben'in de tariflediği biçimde Tiananmen olaylarına benzetilebilir. " Herhangi saf tekilliğin figürüdür. Bizzat kendi kendisine aidiyetten, kendisinin dil-de-olmasından yararlanmak isteyen ve bu yüzden her türlü kimlik ve her türlü aidiyet koşulunu reddeden herhangi tekillik devletin baş düşmanıdır. Bu tekilliklerin ortak(lık)-ta-olmalarını gösterecekleri barışçıl gösterilerin ortaya çıktığı her yer bir Tiananmen olacaktır ve er ya da geç tanklar görünecektir."⁵

Yazının başlarında belirttiğim ve çokta anlaşılmadığını düşündüğüm yargıyı bir kez daha tekrarlamak daha açıklayıcı olabilir. Tüm bu tekilselliklerin çok görüldüğü ve çeşitlendiği, kozmopolit yapısıyla bir palimpseste benzeyen Taksim'i Taksim yapan bu özelliğidir. Fakat her yönüyle (Gezi Parkı, Anıt, AKM) törensel bir iktidar alanı olarak tasarlanan Taksim'i de bu tekilselliklerin ortaklığı yok etmiştir ve Gezi Direnişi

³ Foucault, Michel, 1995, 1970-1982 Ders Özetleri, çev. S. Hilav, YKY Yayınları, İstanbul, ss. 109.

⁴ Agamben, Giorgio, 2012, *Gelmekte Olan Ortaklık*, çev. B. Parlak, MONOKL Yayınları, ss. 110.

⁵ Agamben, Giorgio, 2012, *Gelmekte Olan Ortaklık*, çev. B. Parlak, MONOKL Yayınları, ss. 112.

Taksim'deki son törendir. Diğerlerinden oldukça farklı bu törenin en önemli simgesi ise AKM'nin olaylar sırasında cephesinin görünümüdür.

Çok daha uzun bir tartışmanın konusu olmakla birlikte düşünülmesi gereken önemli ve bir o kadar da hayati olan konu, iktidar ile (sadece siyasi iktidar değil) sürekli organik bir ilişki içinde olan mimarlık ve plancılık disiplinlerinin bu yeni toplumsal düzen karşısında nereye evrilecekleridir. Toplumsal yapının geleceğinin nasıl şekilleneceğinin tartışıldığı yer olan kamusal alanın, geniş çaplı bir uzlaşma olmadan tasarlanamayacağı ve salt mimarlık ya da plancılık disiplininin kontrolünde olamayacağı açıkça görülmektedir.

Kaynakça

- Karabey, Haydar, 2013, Taksim'de Tarihsellik ve Mekan, Boyut Yayıncılık, İstanbul
- Foucault, Michel, 1995, 1970-1982 Ders Özetleri, çev. S. Hilav, YKY Yayınları, İstanbul
- Agamben, Giorgio, 2012, Gelmekte Olan Ortaklık, çev. B. Parlak, MONOKL Yayınları
- Bilgin, İhsan, 2014, Tepeden Tırnağa Taksim, Serbestiyet
- Foucault, Michel, 2000, Deliliğin Tarihi, çev. M. Ali KILIÇBAY, İmge Yayınları